

připomeňme si to - Mareš napsal: „*Positivní věda měla být základem národního života. Ale positivism snadno se zvrhne v negativism: co není pozitivně zjištěno, toho není. A tak dospělo se k biologii – bez života, k psychologii – bez duše; a snad by bylo došlo i k náboženství – bez Boha*“¹⁶⁵ (neboť, poznamenejme, Masaryk usiloval o „*vědecké náboženství*“ a napsal: „*Pravda je jen pravda vědecká, kritikou ověřená a zdůvodněná; proto také náboženství moderního člověka spočívat musí na pravdě vědecké, jeho náboženství bude spočívat na přesvědčení, nikoli na víře. Věřit znamená věřit něco a někomu – není jiné autority než věda a vědoucí člověk... Církev nám nestačí svým učením, nestačí nám svým věděním, nestačí nám svou mravností.*“¹⁶⁶ Proti tomu lze postavit Marešovo stanovisko, současnému pojetí bližší, které si tu opět připomeňme: „*Náboženství jakožto úsilí člověka povznést se k vyšší ideálu mravnosti a krásy, a věda, jakožto poznání vztahů veličin nalézáných v přírodě, nemohou si odporovati, ježto se nemohou setkati. Věda nemůže náboženství nahradit, aniž může náboženství vytvořiti; může jen sloužiti životu v jeho úsilí po vyšších ideálech. Není sporu mezi náboženstvím a vědou, avšak těžký spor jest mezi tímto náboženstvím a náboženstvím theologických teorií.*“¹⁶⁷

Vraťme se však ještě krátce k problémům boje o Rukopisy; k tažení „realistů“ proti Rukopisům Mareš uvedl, že tento pozitivistický, kritický, realistický a k posledku nihilistický směr vedl tehdy mladou generaci proti starší generaci romanticky vlastenecké; jejich boj měl mít jakýsi mesiášský, osvoboditelský význam, národ měl být očištěn od rukopisné pověry, ale měl tu vadu, že chtěl dokázat to, co předpokládal, že dokáže. Avšak „z předpokladu falše nemůže se dospět ku pravdě“, protože se vyhledávají jen hodící se fakta a ignorují se fakta dokazující pravost, zdůrazňoval Mareš. Aniž bych si troufal vyslovit se k problému pravosti Rukopisů, mohu přece jen konstatovat, že boj o ně nebyl z obou stran veden vždy zcela fair. Mareš však na řadě míst svého boje za uznání pravosti Rukopisů podal nešťastné formulace, které jakoby vyjadřovaly - jak tu již bylo naznačeno - že mu v celém tomto boji jde spíše o obranu národně prospěšného mýtu. Ve skutečnosti se Mareš, který věnoval podrobnému studiu Rukopisů mnoho let, zabýval podrobným rozbořem argumentů postavených jak pro, tak i proti uznání pravosti Ruko-

¹⁶⁵ Mareš F.: Strach z pravdy, str. 10 n.

¹⁶⁶ Masaryk T.G.: V boji o náboženství, 3. vyd. Praha 1947, str. 11 n.

¹⁶⁷ Mareš F.: Věda a náboženství (Ke kritice monismu), Praha 1911, str. 50 n.

pisů a byl hluboce přesvědčen jak o pravosti Rukopisů, tak o škodlivosti jejího popírání pro utváření národního sebevědomí.¹⁶⁸ Odpůrci pravosti Rukopisů vytvořili při Filosofické fakultě Karlovy univerzity komisi, která se, kromě jiného, snažila přednáškovými a tiskovými kampaněmi popírat pravost Rukopisů a dosáhnout oficiálního schválení, že jsou padělané. Proti Marešovi v rámci těchto kampaní vystupoval velmi ostře zejména „hradní“ zběhlý kněz a publicista L. Kunte a F.M. Bartoš z Husovy evangelické fakulty v Praze. Proti Marešovi vystoupil v tomto směru i prof. J. Pekař v *Národních listech* (5. června 1927): „*Způsob jakým p. prof. Mareš traktuje veškerou práci vědeckou, která byla u nás vykonána v posledních 40 letech... musí vzbudit živé politování.*“ Marešovi bylo podsouváno, že jeho útoky na ty, kdož popírají pravost Rukopisů jsou především útoky proti Masarykovi, avšak Mareš tvrdil, že „*první důvod a účel, který mne vedl ku přezkoumání nevývratných důkazů padělanosti Rukopisů, byl a jest čistě vědecký.*“ „Realistům“ pak vytkl: „*Duch realismu ulpěl na povrchu věcných skutečností přítomnosti, nemá kořenů v národní minulosti, pro kterou neměl porozumění, ani citu; proto nestane se ani legendou,*“ a ještě „realistům“ připomněl, jak hanebně psali o sv. Václavovi a zkazili tak v r. 1929 oslavy jeho milenia.¹⁶⁹

Ačkoli Marešova vědecká pověst – nikoli ovšem jako fyziologa – tvrdošíjnou obhajobou pravosti Rukopisů u většiny českých vědců utrpěla (útok na „realismus“ v oblasti boje o Rukopisy nebyl šťastný), jeho celková bojová bilance nebyla špatná z hlediska souboje s Masarykem o Kanta, neboť jeden z největších českých filosofů té doby, K. Vorovka, jak již bylo výše zmíněno, znovu potvrdil Marešovu pravdu v tomto střetnutí. Současně hájil Mareše proti hrubému napadení ze strany E. Rádla, který ve věci interpretace Kanta vytkl Marešovi „*naprosté diletantství ve filosofii.*“ Vorovkův závěr byl pro Masaryka i Rádla v této věci zdrcující: „*Soudím vůbec, že Mareš podal v české literatuře nejlepší a nejověrnější výklad Kantovy filosofie.*“ Masarykovi pak Vorovka vytkl, že si ve své filosofii vypomáhá náboženskými pojmy a že „*to byla pouhá slova, kterými si vypomáhal z filosofických nesnází.*“ Vorovka byl vůči Masarykovu dílu kri-

¹⁶⁸ Viz zejména velmi obsáhlé dílo: Mareš F.: *Pravda o Rukopisech Zelenohorském a Královédvorském, jak se jeví z dokumentárních fotografií a z poznámek k nim připojených*, Praha 1931 (322 stran velkého formátu).

¹⁶⁹ Všechny citáty z článku: Mareš F.: *Legends pravdivé a nepravdivé, Nedělní list*, 23. prosince 1938.

tický, ale nikoli zaujatý a spravedlivě však také Marešovi vytkl, že „ve svých posledních publikacích užívaje mnohoznačnosti slova ‚realismus‘ nerozeznává správně realismus Masarykův od pozitivismu, monismu a materialismu.“¹⁷⁰ Zde však patrně šlo o nedorozumění, protože Mareš ostře napadal především „realismus“ jako metodu, která chtěla být programově objektivistická zdůrazněním ahistorismu, ale u Masaryka byla pravým opakem, jak o tom svědčí jedna ukázka za mnohé z Masarykova díla: „Dalším úkolem naším je vyhledat z historie našeho vývoje směr, kterým se máme brát... ujasnit si, jakou jsme se brali cestou... To nás povede.“¹⁷¹

V době Marešova odchodu do důchodu vzniká v Praze další nacionalistická organizace s charakteristickým názvem Vlajka. V r. 1928 se ustavuje nejprve jako klub a později i jako kulturně-politické hnutí s revuí stejného jména s programem potírat „realismus“ a budovat „Nové Československo.“ Předními činiteli této nové organizace byli studenti Jindřich Streibl, Jan Vrzalík a Jožo Hritz a za své ideologické vůdce pokládali Viktora Dyka a Mareše. Myšlenky obou těchto nacionalistů prosvítají v jednom z prvních provolání Vlajky, jehož autorem je Mareš:

„Národ jest organický celek, ano jest i více, je mravní osoba... špatné tradice stranických svárů, mládež oddaná chudému povolání inteligence klade duchovní hodnoty výše než hmotné skutky... duch vládne hmotami... tato mládež jednou povede národ, až se naplní míra škod, které mu přináší vedení těch, kteří usilují jen o statky hmotné: mládež nemůže napravit zmatky této doby, ale stane se hospodářem na národním statku; nyní nechť se pozorně učí chybami jiných. Národní ideály mají za základ národní tradice, z nichž se zrodil charakter národa, tradice obsahuje skutky předků, vykonané za duchovními účely; skutky mají být chloubou, ale i výstrahou. Nejsilnější zůstává tradice sv. Václava, tradice sjednocení svářících se kmenů v jeden národ. Dále je to tradice cyrilometodějská, jejímž cílem bylo sjednocení Slovanstva křesťanskou kulturou – největší výstrahou je opuštění této tradice.“¹⁷²

Od konce r. 1931 se Vlajka soustředila na boj za uznání pravosti Rukopisů, ale vedla i boje na protihradní frontě, za což se její revue dostávala do četných potíží s cenzurou. Mareš 11. března 1933 přednášel na přání Vlajky o rukopisech a

¹⁷⁰ Vorovka K.: Polemos. Spory v české filosofii v letech 1919-1925, Praha 1926; str. 20 n., 54, 29, 30.

¹⁷¹ Masaryk T.G.: Problém malého národa, Praha 1947; str. 36.

¹⁷² Mareš F.: Mládež a národní ideály, Vlajka č. 1, 1928.